

KREATIV YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNI INNOVATSION FAOLIYATGA TAYYORLASH

To'xtayeva Zebo Sharifovna,
pedagogika fanlari doktori, tikuvchilik sanoatida innovatsion texnologiyalar kafedrasini professori,
Buxoro muhandislik-texnologiya instituti, zebo-7171@mail.ru
<https://orcid.org/0009-0007-2145-9055>

Annotatsiya. Mazkur maqolada innovatsion faoliyatni tashkil qilish mazmuni, innovatsion faoliyatning maqsadi, talabaning kreativligini rivojlantirish va innovatsiyalarni yaratishga yo'naltirish, kreativ yondashuv asosida talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash, kreativ o'qitishga bo'lgan ehtiyoj, bo'lajak mutaxassisni o'qitishda kreativ yondashuv, kasbiy-pedagogik malakalarning o'zlashtirilishiga ta'sir etuvchi omillar, innovatsion metodlar mazmuni, ta'lim jarayonidagi innovatsion metodlarni qo'llash, ta'lim olishni tashkil etishning tashqi shakllari tarkibi, kabi masalalar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, innovatsion jarayon, kreativ yondashuv, innovatsion faoliyat, bo'lajak muhandis, kasbiy-pedagogik malaka, innovatsion metod.

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ОСНОВЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОДХОДА

Тухтаева Зебо Шарифовна,
доктор педагогических наук, профессор кафедры инновационных технологий в швейной промышленности, Бухарский инженерно-технологический институт

Аннотация. В данной статье раскрыты содержание организации инновационной деятельности, цели инновационной деятельности, развитие творческих способностей учащихся и направленность на создание инноваций, подготовка студентов к инновационной деятельности на основе творческого подхода, потребность в творческом подходе. преподавание, творческий подход в подготовке будущего специалиста, профессиональные - факторы, влияющие на приобретение педагогического мастерства, содержание инновационных методов, использование инновационных методов в образовательном процессе, содержание внешних форм организации образования и т.д.

Ключевые слова: образование, инновационный процесс, творческий подход, инновационная деятельность, будущий инженер, профессионально-педагогическая квалификация, инновационный метод.

PREPARING STUDENTS FOR INNOVATION ACTIVITIES BASED ON A CREATIVE APPROACH

Tukhtaeva Zebo Sharifovna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Innovative Technologies in the Garment Industry, Bukhara Engineering and Technology Institute

Abstract. This article reveals the content of the organization of innovative activity, the goals of innovative activity, the development of students' creative abilities and the focus on creating innovation, preparing students for innovative activity based on a creative approach, the need for a creative approach. teaching, a creative approach in preparing a future specialist, professional factors influencing the acquisition of pedagogical skills, the content of innovative methods, the use of innovative methods in the educational process, the content of external forms of educational organization, etc.

Keywords: education, innovation process, creative approach, innovative activity, future engineer, professional and pedagogical qualifications, innovative method.

KIRISH. Dunyoda innovatsion rivojlanishning global vazifalaridan biri insonlarda kreativlikni shakllantirishdir. Bunda yangi g'oyalar ishlab chiqarish, murakkab jarayonlarda yechim topa bilish, kasbiy faoliyatga ijodiy yondashish, oqilona tavakkalchilikka bo'lgan qobiliyat, kasbiy barkamollik kabi harakatlar nazarda tutiladi. YuNESKO kattalar ta'limini XXI asrda «eshiklarni ochuvchi kalit» deb e'tirof etdi.

Jahon miqyosida pedagog kadrlarning ijodiy salohiyati, akmeologik kompetentligi va kreativligini rivojlantirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va dasturlari orqali o'qitishning an'anaviy va zamonaviy metodlaridan kompleks foydalanish orqali ijtimoiy-iqtisodiy yuksalishning intellektual resurslarini yaratish dolzarb hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida uzluksiz ta'lim

tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining imkoniyatlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish, oliy ta'lim muassasalari ta'lim sifati va samaradorligini oshirish kabi yo'nalishlar belgilanib, bu borada oliy ta'lim muassasasi pedagoglarini kreativligini rivojlantirish katta ahamiyat kasb etadi [2]. Respublikadagi shiddatli o'zgarishlar ta'lim tizimiga ham jahon miqyosida keng yo'l ochib bermoqda, jumladan, zamonaviy axborot texnologiyalarning tezkor rivojlanishi, global telekommunikatsion texnologiyalarning takomillashib borishi elektron ta'lim muhitida insonni ishga bo'lgan munosabatini kreativ yondashuvini talab etmoqda.

METODLAR.

Ta'kidlash lozimki, faqat ta'lim, uning muhim bo'lagi hisoblangan oliy ta'lim jamiyatning turli rivojlanish bosqichlariga shaxsning moslashuvchanlik imkoniyatlarini ta'minlaydi. Yangi avlodni o'qitish va tarbiyalash natijasida yoshlarning, bo'lajak mutaxassislarining dunyoqarashini, madaniyatini, kasbiy bilimlarini shakllantiradi va ijtimoiy rivojlanishga oid yo'nalishlar vujudga keladi. Ushbu omillar oliy ta'limni yangi taraqqiyot bosqichida jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi faktor sifatida ilmiy falsafiy jihatdan chuqur o'rganishni, tadqiq etishni taqozo qiladi.

Bo'lajak mutaxassis o'qituvchining asosiy vazifasi – talabalarning har tomonlama rivojlanishi uchun maqbul shart-sharoitlarni yaratib berish hisoblanadi. Talabani kreativligini rivojlantirish va innovatsiyalarni yaratishga yo'naltirish, muammoli faoliyat turlarini tahlil qilish, muammolarni mustaqil anglash, o'z imkoniyatlarini rivojlantirishga sarflash – kreativ o'qitishning maqsadi hisoblanadi va aynan kreativ o'qitishga bo'lgan ehtiyojni talab qiladi. SHunday qilib, talabalarning kreativ kompetentligini va pedagogik mahoratini rivojlantirish, shuningdek, ularning ijodiy fikrlashini kreativ o'qitish metodlari yordamida takomillashtirishdir.

Bo'lajak muhandislarning kasbiy shakllanishida ular tomonidan quyidagi kasbiy-pedagogik malakalarning o'zlashtirilishi muhim ahamiyatga egaligini qayd etib o'tadi:

1. Talabalar shaxsini shakllantirish malakalari.
2. Talabalarning o'quv-kasbiy faoliyatini shakllantirish malakalari.
3. Shaxsni kasbiy yo'nalishini shakllantirish malakalari.
4. Ta'limning shakl va metodlarini tanlash malakalari.
5. Pedagog-rejissyorlik malakalari.
6. Turli nostandart pedagogik holatlarni tahlil qilish malakalari.
7. Ilg'or pedagogik tajribalarni umumlashtirish malakalari.
8. Muhandislik-texnik (umummuhandislik, konstruktiv-texnikaviy, tashkiliy-texnologik va maxsus) malakalari.

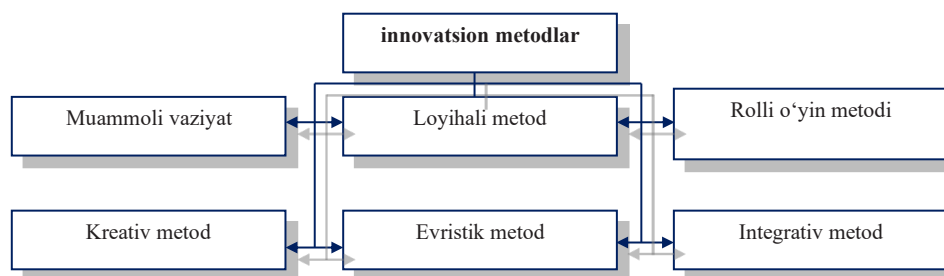
Kreativlik – ta'lim jarayonini tashkillashtirishni o'zida mujassamlashtirib, kreativ o'qitish jarayonini shakllantirish, kreativ o'qitish metodlari va innovatsion texnologiyalari orqali kreativlikni oshirish, turli uslublardan bilim va ko'nikmalar muvozanatini rivojlantirishda foydalanish, talabalarning ta'lim dasturlarini shakllantirishda faol ishtirok etishni o'z ichiga oladi.

Bo'lajak mutaxassis o'qituvchida kreativ o'qitishni samarali tashkil etish uchun tashkiliy-pedagogik shartlari aniqlandi. Bunda muayyan metodikani qo'llash samaradorligi bilan bog'liq bo'lgan zarur va etarli darajada muhim shartlar majmui nazarda tutiladi.

Bo'lajak mutaxassis o'qituvchi tahsil olayotgan turli yo'nalishlari talabalarida kreativ o'qitishni amalga oshirish uchun quyidagi tashkiliy - pedagogik shartlarining bo'lishi talab qilinadi. Bulardan motivatsiyani rivojlantirish, innovatsion-metodik loyihalarni bajarish, uzluksiz o'z-o'zini tahlil qilish, nazorat qilish, o'quv-metodik ta'minotni faoliyat natijalaridan foydalanish.

Mutaxassis o'qituvchi intellektual ijodkorligini rivojlantirish bilan birga ularning innovatsion faoliyatini kreativ olib borishda turli xil texnologiyalardan foydalanish ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Innovatsion pedagogik faoliyat bo'lajak o'qituvchining yuksalishi ta'lim va tarbiyani yangi qirralarini ochishga, noan'anaviylik va originallikka asoslangan innovatsion texnologiyalarni, eng asosiysi fikrlash, tarbiyalash, anglab olish qobiliyatlarini shakllantiradi (1-rasm). Bular:

1-rasm. Innovatsion metodlar

Innovatsion metodlar nimalarni o‘z ichiga oladi? Hozirgi kunda mamlakatimiz metodistlari, trenerlari, amaliyotchi o‘qituvchilari turli shakl – formalar taklif etmoqda va amaliyotda qo‘llamoqda. Ulardan, korusel; kichik guruhlarda ishlash; akvarium; tugallanmagan gaplar; broun harakati; daraxt yechimi; o‘z nomimdan so‘zlayman; rolli o‘yinlar; press metod; o‘z pozitsiyasini egallash; munozara; debatlar; katta davra va boshqalar.

Olimlar tadqiqotlariga ko‘ra, “O‘yin” – bu mehnat va o‘qish bilan birgalikda faoliyatning asosiy turlaridan biri hisoblanadi.

NATIJALAR. MUNOZARA.

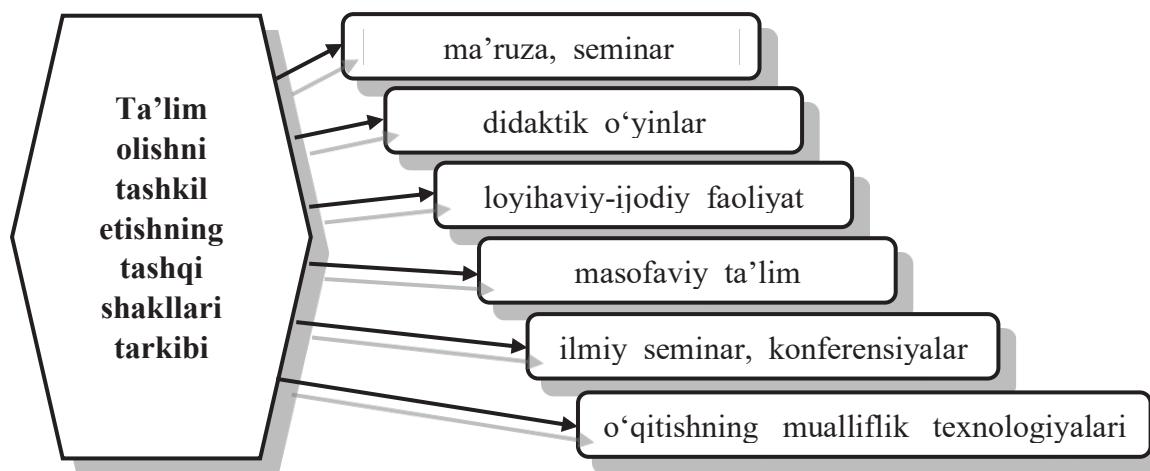
Innovatsion faoliyat – pedagogning o‘z kasbini takomillashtirishdagi mavjud metod, shakl va vositalarni egallashga ijodiy yondashuvini nazarda tutadi. Ta’limdagi innovatsiyalar va innovatsion pedagogik faoliyat haqida barqaror ilmiy tasavvur va tasniflarning mukammal tarkib topishi zamon talabi hisoblanadi. Buning uchun ta’limga yo‘naltirilgan ilmiy bilimlarni tizimli rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, ta’limiy bilim va amaliy pedagogik faoliyat o‘rtasidagi integratsiyani mustahkamlash zarur. O‘qituvchi innovatsion faoliyatning sub’yekti va tashkilotchisi sifatida yangilikni yaratish, qo‘llash hamda ommalashtirishda ishtirok etadi.

Innovatsion faoliyatning maqsadi – sarflangan kuchdan eng yuqori natija olishdan iborat. Boshqa turli-tuman o‘z-o‘zidan paydo bo‘ladigan yangiliklardan farqli o‘laroq, innovatsiya boshqariluvchi va nazorat qilinuvchi o‘zgarishlar mexanizmini tashkil etadi. Ta’lim tizimidagi har qanday yangilik innovatsiya bo‘la olmaydi. Shu sababli “novatsiya” va “innovatsiya” tushunchalari o‘rtasidagi umumiylik va farqlarni ko‘rsatib o‘tish zarur. Buning uchun islohot faoliyatining aniq shakli, mazmuni va ko‘lami asos bo‘lib xizmat qiladi.

Agar faoliyat qisqa muddatli bo‘lsa va yaxlit tizim xususiyatiga ega bo‘lmasa, o‘z oldiga muayyan tizimdagi faqat ba’zi elementlarni o‘zgartirishni vazifa qilib qo‘ygan bo‘lsa, u holda biz novatsiya bilan muloqot qilayotgan bo‘lamiz. Har ikkala tushuncha mezonlari quyidagicha: novatsiya amaldagi nazariya doirasida amalga oshiriladi, ko‘lam va vaqt bo‘yicha chegaralanadi, metodlar yangilanadi va natijasi avvalgi tizimni takomillashtiradi. Innovatsiya esa tizimli, yaxlit va davomli bo‘ladi, ma’lum amaliyotda yangi faoliyat tizimini loyihalaydi, amaliyot sub’yektlari pozitsiyalarini to‘la yangilaydi. Bunda faoliyatning yangi yo‘nalishlari ochiladi, yangi texnologiyalar yaratiladi, faoliyatning yangi sifat natijalariga erishiladi, natijada amaliyotning o‘zi ham yangilanadi. Innovatsiyaning amaliyotga kiritilishi innovatsion jarayonlarda amalga oshiriladi. Innovatsion jarayon innovatsion o‘zgarishlarga tayyogarlik ko‘rish va uni amalga oshirish tadriji hisoblanadi.

Ta’lim olishni tashkil etishning tashqi shakllari tarkibiga quyidagilarni kiritish mumkin (2-rasm.):

- ma’ruza, seminar;
- didaktik o‘yinlar;
- loyihaviy-ijodiy faoliyat;
- masofaviy ta’lim;
- ilmiy seminar va konferensiyalar;
- o‘qitishning mualliflik texnologiyalari boshqalar.

2-rasm. Ta'lim olishni tashkil etishning tashqi shakllari tarkibi

Innovatsion usulning bosh maqsadi o'quv jarayoni uchun eng qulay vaziyat yaratish orqali o'quvchining faol, erkin fikr yuritishiga muhit yaratishdir. U o'zining intellektual salohiyatini, imkoniyatlarini namoyon etadi va o'quv sifati va samaradorligini oshiradi.

Pedagogik tizimda innovatsion o'zgarishlarning yo'nalishlarini o'rganish asosida quyidagilarni belgilab beradi:

- pedagogik tizimning tamomila o'zgarishi;
- o'quv jarayonining o'zgarishi;
- pedagogik nazariyaning o'zgarishi;
- o'qituvchi faoliyatining o'zgarishi;
- o'quvchi faoliyatining yangilanishi;
- pedagogik texnologiyaning o'zgarishi;
- mazmunning yangilanishi;
- shakl, usul va ta'lim vositalarining o'zgarishi;
- boshqaruvning o'zgarishi;
- maqsad va natijaning o'zgarishi.

Ta'lim jarayonidagi innovatsion o'zgarishlar, ta'lim tizimiga har qanday yangilikning kiritilishi bevosita o'qituvchi faoliyatini yangilash va o'zgartirish orqali amalga oshirilishi olimlar tomonidan qayd etilgan. Ta'lim tizimidagi innovatsiyalar, ularni amaliyotga kiritish, innovatsion jarayonlarni boshqarishni tahlil qilish orqali innovatsion faoliyat tushunchasini ta'riflash imkoniyati paydo bo'ldi. Innovatsion pedagogik faoliyat – pedagogik jamoani harakatga keltiruvchi, olg'a boshlovchi, taraqqiy ettiruvchi kuchdir. Innovatsion pedagogik faoliyat - uzluksiz ravishda yangiliklar asosida ishlash bo'lib, u uzoq vaqt davomida shakllanadi va takomillashib boradi. O'qituvchi innovatsion faoliyati xususiyatlarini o'rganib chiqqan pedagog olimlar fikrlariga tayangan holda quyidagilarni innovatsion pedagogik faoliyatning asosiy belgilari deb hisoblaymiz:

- ijodiy pedagogik faoliyatning ilmiy-nazariy jihatlarini egallash;
- pedagogik ilmiy-tadqiqot metodlarini egallash va amalda qo'llash;
- yaratuvchanlik qobiliyatiga ega bo'lish;
- tajriba-sinov ishlarini rejalashtirish va amalga oshirish;
- pedagog-o'qituvchilar tajribalarini o'rganish, yoyish va ommalashtirish;
- hamkasblar bilan doimiy ijodiy hamkorlikni yo'lga qo'yish;
- o'zaro fikr almashish va metodik yordam ko'rsata olish ko'nikmasiga ega bo'lish;
- pedagogik jarayondagi ziddiyatlarning oldini olish va bartaraf etish;
- yangiliklarni izlab topish va ularni o'z sharoitiga moslashtirib borish.

Yosh pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlash muammosiga murojaat etish jamiyatda innovatsion jarayonlar dinamikasining o'sib borayotganligini tushunish natijasida vujudga keldi. Uning tahlili faqat fan va texnika erishgan zamonaviy yutuqlardan foydanishni o'z ichiga olmasdan, balki yangiliklarni izlash, yaratish, moslashtirish, tatbiq etish va olingan natijalarni qayta tekshirish kabi jarayonlarni ham qamrab oladi.

XULOSA.

Talabalar hamkorlik, ham ijodkorlikda ishlashda mavzu mazmunini bilish va o'zlashtirishda o'zlarining shaxsiy xissalarini qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'zaro bilimlar, g'oyalar, fikrlarni almashish jarayoni sodir bo'ladi.

Demak, shaxs tafakkuridagi ijodiy jarayonlar kreativlikni ifodalovchi to'rtta asosiy sifat ko'rsatgichlari orqali namoyon bo'ladi. Ular:

- obrazli moslashuvchan moyillik. Bu o'quvchi tomonidan idrok etilgan obyektning noma'lum tomonini ko'ra olishni anglatadi;

- tafakkurning betakrorligi. Bunda g'oyalar va obrazlarning noodatiy, o'ziga xosligi nazarda tutiladi;

- tafakkurning moslashuvchanligi. Bu obyektning turli tomon va turli nuqtai nazardan ko'ra olish, uning noma'lum jihatlarini kashf etishni anglatadi;

- tafakkurning mustaqilligi. Bunda nostandart vaziyatlarda turli vaziyatlarni ilgari surish nazarda tutiladi.

Innovatsion pedagogik faoliyat va uning tarkibiy qismlari, asosan, innovatsiya, pedagogik innovatika, innovatsion jarayon, kreativ yondashuv, innovatsion ta'lim, innovatsion faoliyat va shu kabilardan tashkil topadi.

Bunday holatlar o'zaro samimiylikni ta'minlaydi, yangi bilimlarni olish, o'zlashtirishga havas ortadi.

Demak, jamiyat shiddat bilan taraqqiy etib borar ekan, ta'lim sohasi ham u bilan barobar o'zgaradi va o'qituvchidan o'z faoliyatini rivojlantirib, yangilab borishni talab etadi. Bugun o'qituvchining asosiy vazifasi faqat ta'lim berishgina emas, balki boshqaruvchilikdan iborat bo'lib, u ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil qilishi va boshqarishi lozim. Innovatsion pedagogik faoliyat bo'lajak muhandisning hamma muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy faoliyat turi bo'lib, u shaxsning kasbiy, metodik mahoratini sifatli rivojlantirish demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

Prezident Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga murojaatnomasi. 28.12.2018. <https://president.uz/uz/lists/view/2228>

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2019-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 22.09.2018 y., 06/18/5544/1951-son.

Структура ИКТ – компетентность учителей. Рекомендации ЮНЕСКО. - Гамбург. — 2011. URL: <http://ru.iite.unesco.org/publications/3214694>.

Яковец Ю.В. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование: Учебное пособие / Под ред.. – М.: РАГС, 2000.

Tukhtayeva Z.Sh., Saidova Kh.Kh. Innovative forms of education in Uzbekistan International journal of innovations in engineering research and technology [IJIERT] Volume 7, ISSUE 4, Apr.-2020. – Pages 258-261.

6. <http://www.bilim.uz>;